

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Конончук Ольги Валентинівни
Прізвище, ім'я, по батькові студента(ки)

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра

Туристичне страхування: сутність, види та напрями удосконалення за
матеріалами ПрАТ «Страхова компанія «АРКС»
назва теми

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
Назва

КРФБС 020051.01.12.00

Виконала: студентка IV курсу, групи ФБС-20-1

Ольга Конончук
підпис

Ольга КОНОНЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. екон. наук, доцент

Леся Матвійчук
підпис

Леся МАТВІЙЧУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер

Госада
підпис

Ірина Довбенко
підпис

Ірина ДОВБЕНКО
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри ФБСС

д-р. екон. наук., професор

Ніла Хрущ
підпис

Ніла ХРУЩ
Ініціали, ПРІЗВИЩЕ

14 06 2024 р.

Хмельницький 2024

Зміст

Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади туристичного страхування	7
1.1 Економічна сутність, види та особливості туристичного страхування	7
1.2 Ризики в туристичному страхуванні та методи їх оцінки	14
2 Аналітико-практичні аспекти туристичного страхування	22
2.1 Аналіз сучасного стану ринку туристичного страхування та фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» за 2021-2023 роки	22
2.2 Напрями удосконалення туристичного страхування ПрАТ «Страхова компанія «АРКС»	39
Висновки	46
Список використаних джерел	49
Додатки	54

Вступ

В умовах глобалізації економічних процесів, трансформації сучасного суспільства та міжнародного ринку послуг, індустрія туризму активно розвивається, задовольняючи широкий спектр потреб у подорожах та відпочинку, водночас несе певну загрозу для безпеки туристів. Це пов'язано з економічними, політичними, екологічними та природними чинниками в країні-відвідування. З огляду на це, важливим інструментом мінімізації негативних проявів різних ризиків, який використовують туристичні компанії у всьому світі для забезпечення своєї стабільної та гарантування якісного сервісу є страхування. Страхування використовується для захисту від можливих збитків як самими туристичними компаніями та іншими суб'єктами туристичної індустрії так і туристами, що актуалізує подальші наукові дослідження у галузі туристичного страхування.

Проблематика вивчення вітчизняного страхового ринку та дослідження особливостей страхування туристичних ризиків перебуває у центрі уваги таких науковців як: В. Базилевич, Т. Гарматій, О. Гаталяк, О. Заруба, В. Карцева, Н. Машина, Н. Михайлова, О. Охріменко, С. Попович, І. Стремковська, Л. Чвертко, М. Шимінова та ін. Водночас, враховуючи наявні розробки та публікації з означеної проблеми, питання туристичного страхування потребують подальших досліджень, які відповідатимуть сучасним реаліям та тенденціям.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень і практичних підходів до організації туристичного страхування.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити сутність та особливості туристичного страхування;
- систематизувати види туристичного страхування;
- дослідити ризики в туристичному страхуванні та методи їх оцінки;

– проаналізувати сучасний стан розвитку ринку туристичного страхування;

– визначити напрями удосконалення туристичного страхування як на рівні страхової компанії так і на рівні держави.

Об’єктом кваліфікаційної роботи є туристичне страхування.

Предмет дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо організації туристичного страхування.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження у кваліфікаційній роботі слугували наступні методи: абстрактно-логічний, узагальнення та монографічний – для визначення сутності та особливостей туристичного страхування та дослідження ризиків туристичного страхування; групування та порівняння – для систематизації туристичного страхування; системно-структурного аналізу, математичної статистики – для аналізу ринку туристичного страхування та оцінки фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «АРКС»; візуальні – для покращення сприйняття одержаних результатів дослідження.

Практична значимість одержаних результатів полягає у розробці напрямів удосконалення туристичного страхування як на рівні страхової компанії так і на рівні держави.

Інформаційною базою дослідження виступали нормативно правові акти, які регулюють страхову та туристичну діяльність; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених; статистичні матеріали оприлюднені Національним банком України; інформаційні ресурси мережі Інтернет; фінансова звітність ПрАТ «Страхова компанія «АРКС».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 54 сторінки друкованого тексту. Робота містить 9 таблиць, 12 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел налічує 42 найменування.

1 Теоретико-методичні засади туристичного страхування

1.1 Економічна сутність, види та особливості туристичного страхування

Міжнародний ринок товарів та послуг, а також туристичний бізнес в сучасних умовах активно розвиваються. Попит на туристичні послуги швидко зростає, при чому все більшої популярності набувають екстремальні тури та відвідування екзотичних країн. Поряд із задоволенням вимог туристів у подорожах та відпочинку, зростають ризики та загрози життєдіяльності мандрівників. Це обумовлено тим, що в країнах, які є центрами туристичного відвідування, ситуація може бути вкрай нестабільною. Різноманітні непередбачувані події, такі як стихійні лиха, затримки вильотів літаків, нещасні випадки, перенесення рейсів, спалахи хвороб, а також неточності та проблеми у діяльності суб'єктів туристичної інфраструктури, можуть серйозно порушувати збалансовану роботу туристичного комплексу. Зазначені чинники впливають не лише на загальну якість відпочинку, але й на безпеку та здоров'я туристів. Зокрема, у деяких регіонах світу туристи можуть зіштовхнутися з ризиками, пов'язаними з політичною нестабільністю, терористичними загрозами та заворушеннями. У той же час, природні катаклізми, такі як землетруси, повені, торнадо та інші стихійні лиха, можуть спричиняти не лише значні труднощі для туристів і туристичних операторів, а й привезти до важких наслідків. Пандемії, спалахи інфекційних захворювань, можуть призводити до масових скасування турів, закриття кордонів та впровадження суворих карантинних обмежень. Крім цього, до чинників ризику можна віднести й внутрішні проблеми в роботі туристичних компаній, такі як недоліки в обслуговуванні, несправності обладнання, погана якість харчування та проживання, порушення безпеки на туристичних об'єктах і під час транспортних перевезень. Усі ці аспекти можуть суттєво знижувати рівень довіри туристів до певних туристичних напрямків і послуг окремих туроператорів.

Саме тому, важливим інструментом мінімізації ризиків, який використовують туристичні компанії для забезпечення своєї стабільної діяльності та гарантування якісного відпочинку споживачам власних послуг, є страхування. Страхування відіграє ключову роль у системі забезпечення безпеки в індустрії туризму, дозволяючи зменшити ризики, пов'язані з різними непередбачуваними обставинами.

Туристичні компанії активно впроваджують страхові програми, щоб забезпечити своїм клієнтам додатковий захист і впевненість під час подорожей. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності туристичних продуктів і послуг, а також загалом покращує імідж компаній на ринку. Крім того, страхування допомагає туристичним підприємствам уникати значних фінансових втрат у разі настання страхових випадків, що дозволяє їм ефективніше планувати свою діяльність і знижувати загальний рівень ризику.

Відповідно до Закону України «Про туризм» туристичний продукт являє собою «попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізується або пропонується для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, послуги розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо)» [18].

Проаналізуємо сутність поняття «туристичне страхування». На основі дослідження фахової економічної літератури зазначимо, що серед науковців, які вивчають питання туристичного страхування не існує єдності стосовно трактування такого виду страхування. Термінологічна незгодженість спричинена в першу чергу відсутністю законодавчого визначення туристичного страхування. Закон України «Про страхування» не містить трактування такого поняття. Закон України «Про туризм» містить статтю «страхування туристів при здійсненні туристичних поїздок» [18], проте визначення поняття туристичного страхування не надає.

Погляди науковців на сутність поняття «туристичне страхування» наведені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Погляди науковців на сутність поняття «туристичне страхування»

Автор	Сутність поняття «туристичне страхування»
Н.В. Михайлова, В.В. Карцева	«сфера страхування, де головною особою є громадянин країни під час відпустки» [24, с. 57].
О.В. Кучай	«систему відносин, які виникають між страховими компаніями, суб'єктами туристичної сфери та туристами з приводу задоволення інтересів і потреб кожного з них» [20].
О.М. Гаталяк, І.Г. Пандяк	«система відносин між страховою компанією і туристом з захисту його життя і здоров'я, а також майнових інтересів при настанні страхового випадку» [7, с.75].
М.В. Рібун	«систему фінансово-економічних відносин між страховими компаніями, суб'єктами туристичної діяльності та туристами з приводу задоволення інтересів і потреб кожного з них» [29, с. 276].
О.Б. Пономарьова, А.О. Марченко, В.Ю. Романько	«система взаємозв'язків між страховою компанією і туристом по забезпеченню захисту життя, здоров'я та майнових інтересів громадян під час туристичної подорожі» [28, с.528].
В.М. Зайцева	«розглядає страховий механізм забезпечення туристичного підприємництва як «систему фінансово-економічних відносин страхових компаній, суб'єктів туристичного підприємництва та споживачів туристичних продуктів, спрямована на взаємне врахування інтересів і потреб певних складових» [16, с.335].
О.О. Дадак, М.М. Дорош-Кізим, Р.С. Грабовський, Р.П.Дудяк	«основна форма гарантування страховими компаніями безпеки туристів у країні тимчасового перебування, покликана при настанні страхових випадків компенсувати можливу шкоду, заподіяну здоров'ю чи майну туристів, за рахунок страхових внесків, що сплачуються ними»; «система взаємозв'язків між страховою компанією і туристом по забезпеченню захисту життя, здоров'я та майнових інтересів громадян під час туристичної подорожі» [10, с.117].
Н.О. Шишпанова	«складовою системи безпеки в туристичній індустрії і його можна розглядати як систему взаємозв'язків між страховою компанією, туристом та суб'єктами туристичної індустрії для забезпечення захисту майнових інтересів учасників відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності» [41, с.102].

Джерело: систематизовано автором на основі [7,10,16,24,28,29,41]

Поняття «туристичне страхування» є узагальненою назвою для страхування туристів, яке включає страхування ризиків під час туристичної поїздки. Такий вид страхування надається після сплати страхової премії на підставі укладеного страхового договору. Договір страхування може бути укладений між туристом та страховою компанією або турагенством та страховою компанією, де турагенство виступатиме страхувальником, а турист чи група туристів – застрахованими особами.

Суб'єктами страхових відносин у галузі туристичного страхування є страховики, страхувальники, туристичні оператори та інші суб'єкти господарювання, які працюють в туристичній індустрії, асистуючі компанії, державний регулятор у галузі страхування (Національний банк України). Розглянемо детальніше учасників страхових відносин у туристичній галузі.

Страховиком є фінансова установа або філія страховика-нерезидента, яка створена у формі акціонерного товариства або товариства з додатковою відповідальністю та відповідно до чинного законодавства має право здійснювати діяльність зі страхування, тобто отримала ліцензію за класами страхування, які покривають туристичні ризики. Для здійснення туристичного страхування страхова компанія має мати ліцензію як мінімум за двома класами страхування, а саме: «клас 1 - страхування від нещасного випадку (у тому числі на випадок виробничої травми та професійного захворювання) та клас 2 - страхування на випадок хвороби (у тому числі медичне страхування)» [17].

Страхувальником є турист, який уклав із страховиком договір туристичного страхування або туристичний оператор, який уклав договір страхування туриста чи групи туристів. За умови, коли страхувальником виступає туроператор, то турист являється застрахованою особою (особою, визначеною у договорі туристичного страхування, життя, здоров'я, працездатність якого є об'єктом страхування).

Учасниками відносин, які виникають під час реалізації туристичної діяльності, є юридичні та фізичні особи, які формують туристичний продукт, надають різні види туристичні послуги, зокрема: перевезення туристів,

тимчасове їх розміщення, послуги харчування, екскурсійні, курортні, спортивні, розважальні послуги, тощо.

«Суб'єктами, що здійснюють та/або забезпечують туристичну діяльність є: туристичні оператори; туристичні агенти; інші суб'єкти господарювання, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), харчування, екскурсійних, розважальних та інших туристичних послуг; гіді-перекладачі, екскурсоводи, спортивні інструктори, провідники та інші фахівці туристичного супроводу - фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом, крім осіб, які працюють на відповідних посадах підприємств, установ, організацій, яким належать чи які обслуговують об'єкти відвідування; фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності та надають послуги з проживання, харчування тощо» [18].

Термін «асистанс» походить від французького слова «assistance», що означає допомога. Асистуючі компанії є так званими сервісними центрами, які надають інформаційні, фінансові та організаційні послуги страхувальникам та застрахованим особам під час їх перебування за межами свого основного місця проживання.

У туристичному страхуванні використовуються наступні види асистансу:

- медичний асистанс (медичні консультації, медичне обслуговування, організація госпіталізації, лікування, доставка у місце перебування страхувальника лікарських препаратів, тощо);
- технічний асистанс (технічна допомога на дорогах, евакуація транспортних засобів, доставка запчастин, послуги аварійного комісар, оцінка збитків та пошкоджень автомобіля, тощо);
- юридичний асистанс (юридичний супровід та допомога у разі виникнення страхового випадку, юридична підтримка під час врегулювання страхових претензій, тощо);
- інформаційний асистанс (своєчасне забезпечення туристів актуальною інформацією, тощо);

– туристичний асистанс (пошук та бронювання готелів, патронаж за кордоном або перевезення в країну постійного проживання, візова підтримка, розшук утраченого багажу, взаємодія з авіаперевізником; організація заміни втрачених документів; оренда автомобілів, тощо).

Асистуючі компанії зазвичай мають розвинену інфраструктуру, щоб забезпечити страхувальникам максимально швидкий і легкий доступ до всього спектра організаційних та інформаційних послуг. До цієї інфраструктури належать центри обслуговування та телефонні довідкові служби. Найбільші асистуючі компанії надають допомогу у будь-якій точці світу.

Національний банк України, який є центральним органом державної влади, що здійснює нагляд та регулювання страхового ринку, діяльності страхових компаній, а також контроль за дотриманням норм страхового законодавства.

Туристичне страхування є комплексним видом страхування, яке може включати особисте страхування туристів, майнове страхування туристів та страхування відповідальності як туристів так і туристичних організацій.

Відповідно до Закону України «Про туризм» «суб'єкти туристичної діяльності на основі договорів із страховиками зобов'язані забезпечити страхування життя та здоров'я туристів. Туристи вправі самостійно укласти договори такого страхування. У такому разі вони зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування. Договір страхування туриста повинен передбачати надання йому медичної допомоги і відшкодування його витрат у разі настання страхового випадку безпосередньо в країні (місці) тимчасового перебування» [18].

Договір страхування в обов'язковому порядку має передбачати надання медичної допомоги туристам та відшкодування їхніх витрат у разі настання страхового випадку під час мандрівки. За запитом туриста, суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють організацію та надання туристичних послуг можуть забезпечувати страхування інших ризиків, які пов'язані із здійсненням мандрівки.

Туристичне страхування є особливим видом страхових послуг, що має специфічний характер у порівнянні з іншими страховими продуктами. Страхування у сфері туризму має тісно пов'язане із сучасним станом розвитку ринку туристичних послуг. У той час як інші сегменти страхового ринку переважно залежать від загальноекономічної кон'юнктури, то потенціал розвитку страхування у галузі туризму безпосередньо залежить від обсягу, структури та доступності туристичних послуг.

Страхові компанії здійснюють різні види туристичного страхування. Систематизація видів туристичного страхування за різними класифікаційними ознаками наведена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Види туристичного страхування

Класифікаційна ознака	Види туристичного страхування
За територіальною ознакою	– внутрішнє туристичне страхування (поліс страхування для внутрішніх подорожей по Україні); – зовнішнє туристичне страхування (поліс страхування міжнародних подорожей).
За терміном дії поліса	– разове туристичне страхування (поліс разового туристичного страхування дійсний протягом однієї конкретної поїздки); – багаторазове туристичне страхування (покриває декілька поїздок до певних місць протягом тривалого часу, наприклад, впродовж року).
За видами страхувальників	– страхування для студентів (призначено для студентів, які їдуть в освітні подорожі); – індивідуальне страхування (призначено для страхування однієї особи); – групове страхування (орієнтовано на туристів, які збираються у групову подорож. Зазвичай страхування поширюється мінімум на 7 осіб).
За видами страхових ризиків	– медичне страхування; – страхування від нещасних випадків; – страхування майна туристів; – страхування відповідальності суб'єктів туристичної індустрії; – страхування цивільної відповідальності туристів.

Джерело: систематизовано автором на основі [11, 21, 37,39]

Таким чином, страхування є невід'ємною складовою сучасної туристичної індустрії, сприяючи підвищенню рівня безпеки та якості туристичних послуг, а також забезпечуючи стабільність і надійність діяльності туристичних підприємств на міжнародному ринку. Система туристичного страхування є досить складною, що зумовлено різноманітністю ймовірних негативних подій, які можуть статися у певний час або за певних обставин як із туристом так із його майном та привезти до значних фінансових втрат.

1.2 Ризики в туристичному страхуванні та методи їх оцінки

Високий рівень ризиковості діяльності у сфері туризму зумовлює необхідність використання механізмів страхового захисту для всіх суб'єктів туристичного ринку. Це включає туристів, туроператорів, турагентів, готельєрів та інших суб'єктів, залучених до організації та надання туристичних послуг. Страхування дозволяє ефективно розподіляти та мінімізувати ризики, оптимізуючи ресурси, спрямовані на організацію страхового захисту. Завдяки страхуванню досягається раціональна структура витрат, що виділяються на запобігання або оперативне усунення наслідків ризиків, які можуть перешкоджати діяльності суб'єктів господарювання.

Сукупність ризиків, які виникають у туристичній галузі можна поділити на дві великі групи:

- ризики туристів, які виникають у процесів планування туристичних мандрівок і здійснення подорожей (туристські ризики)
- ризики, які притаманні суб'єктам туристичної індустрії під час розробки та реалізації туристичних продуктів, а також здійснення рекреаційних послуг (господарські та фінансові ризики суб'єктів господарювання).

Перша група ризиків охоплює ймовірність настання несприятливих подій, які спричиняють матеріально-фінансові збитки (втрата чи псування майна

туристів під час подорожей, фінансові збитки тощо) або становлять загрозу для життя та здоров'я туриста.

Друга група ризиків визначається в першу чергу специфікою діяльності підприємств, що входять до туристично-рекреаційного комплексу. Ризики, які приманні суб'єктам господарювання, що надають туристичні послуги та які можна мінімізувати за допомогою страхових механізмів поділяються на загальні та специфічні. До загальних ризиків належать вогневі та технічні ризики. До специфічних ризиків відносять ризики цивільної відповідальності туристичних підприємства за заподіяну шкоду споживачам туристичних послуг.

Під вогневими ризиками в туристичному страхуванні розуміють ризики знищення або пошкодження майна, що спричинене пожежею, природними явищами, вибухом газу, падінням літальних апаратів та їх уламків тощо. Страхові компанії здійснюють виплату страхових відшкодування за збитками, які спричинені не лише безпосередньо вогнем, а й дією продуктів горіння, тиском, теплом.

Технічні ризики виникають в процесі експлуатації технічних засобів, здійснення монтажних та будівельних робіт. Проявами технічних ризиків є вихід з ладу обладнання, пожежі, вибухи, поламки машин, порушення технологічного процесу та інженерних споруд, тощо.

Що стосується специфічних ризиків, то вони пов'язані із діяльністю туристичних та пов'язаних з ними підприємств і якості наданих ними послуг. Страхування цивільної відповідальності підприємств туристичної галузі застосовується в усьому різноманітті надання туристичних послуг. Зокрема це стосується виплат туристам за заподіяні збитки або надання послуг невідповідної якості. Також такий вид страхування покриває збитки нанесені турагенствами та туроператорами іншим підприємствам, які входять до туристичної індустрії і навпаки. «До видів страхування відповідальності підприємств індустрії туризму і перевізників туристів можна віднести: страхування відповідальності перед третіми особами за невиконання зобов'язань; страхування цивільної відповідальності за шкоду майну інших

осіб; страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів» [24, с. 59].

Враховуючи те, що туристичне страхання носить комплексний характер, а страхові продукти покривають неоднорідні ризики, питання визначення адекватних страхових тарифів є досить складним, що породжує ще більшу ризиковість страхової діяльності у туристичній галузі.

Страхові ризики в туристичному страхуванні наведені на рисунку 1.1.

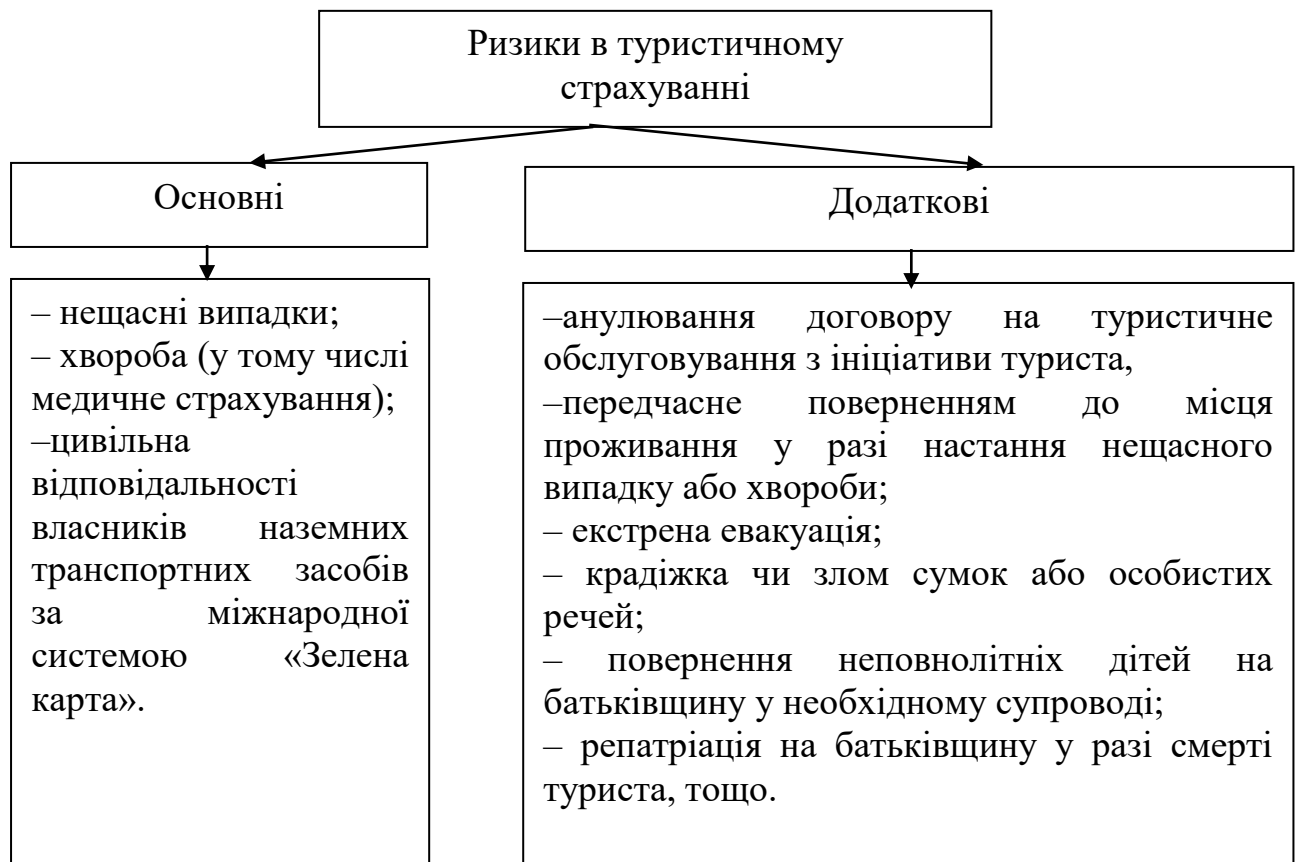

Рисунок 1.1 – Ризики в туристичному страхуванні

Джерело: побудовано автором на основі [27,29,33,39]

Існування різних видів туристичного страхування продиктовано широким спектром ризиків, які покриваються, їх складністю та неоднорідністю. Природа таких ризиків може бути різною: фінансовою, майновою, кліматичною, медичною, географічною, юридичною або адміністративною.

За типом туристичного страхування виокремлюють компенсаційну і сервісну (асистанс) форми страхового захисту туристів.

Компенсаційне страхування полягає у здійсненні усіх необхідних витрат, пов'язаних із настанням страхового випадку під час мандрівки, самими туристами. При цьому туристи отримують страхове відшкодування тільки після повернення додому і лише за умови надання страховій компанії усіх необхідних документів, що підтверджують як настання страхового випадку так і збитків, які отримав страхувальник.

Сервісна форма страхового захисту передбачає надання туристам всього комплексу страхових послуг на період їх перебування за кордоном через закордонні сервісні асистанс-компанії. Сервісне обслуговування асистуючими компаніями не потребує додаткових грошових витрат туриста та включає медичне обслуговування, інформаційну підтримку, юридичну підтримку, адміністративні послуги, тощо.

Туристичне страхування, хоч і реалізується протягом календарного року проте має пікові сезонні навантаження. Так найбільша кількість страхових випадків трапляється у літньо-осінній період (застиуди, вірусні захворювання шлунково-кишкові розлади, тощо). Зимово-весняний сезон вважається відносно спокійнішим, проте у даний період спостерігається зростання кількості травм серед туристів, пов'язаних із гірськолижними курортами та зимовими видами спорту і відпочинку.

Страхові компанії також покривають підвищені ризики (ризик, ймовірність настання яких, є вищою, ніж звичайних туристичних ризиків). До підвищених туристичних ризиків відносять екстремальні види туризму, відпочинок в екзотичних країнах, подорожі джунглями, саванами, преріями, пустелями, дайвінг, сафарі, віндсерфінг, альпінізм, відвідування Північного полюсу, тощо.

Туристи, які надають перевагу активному відпочинку, окрім підвищеного ризику отримання травм, можуть зіткнутися з іншою проблемою, а саме віддаленістю їхнього місця перебування від «цивілізації». У разі настання страхового випадку у горах, серед різних водойм, в пустелі, на льодовиках евакуація потерпілого можлива лише за допомогою спеціальних транспортних засобів, зокрема гелікоптера. Вартість такого транспортування є досить

дорогим та більшість туристів не можуть оплатити такі рятувальні операції. Рішенням цієї проблеми є відповідний страховий поліс та сервісна форма страхування.

Також підвищений рівень ризику спостерігається під час страхування дітей та дитячих груп, оскільки рівень дитячого травматизму значно вищий, ніж у дорослих. Також серед дітей трапляються випадки інфікування вірусами отруєння та шлунково-кишкові розлади значно частіше. Втім вартість страхового полісу для дітей є нижчою, ніж для дорослих.

Ще однією категорією страхувальників, яким притаманні підвищені ризики є туристи літнього віку (старше 60 років), які подорожують по всьому світу, а тривалість їх мандрівок складає від декількох тижнів до декількох місяців. Серед таких відпочивальників досить часто є люди похилого віку, які пересуваються на інвалідних візках та потребують особливого догляду.

Крім наведених вище категорій туристів ще однією особливою категорією відпочивальників є гірськолижники. Такі туристи мають отримувати підвищену увагу з боку страхових компаній. Проте не всі страхові компанії, що займаються туристичним страхуванням, для туристів, які обирають активний відпочинок у горах пропонують особливі страхові продукти. Зазвичай таким туристам, пропонуються класичні страхові продукти доповнюючи їх програми страхування додаткових ризиків.

Оцінювання туристичних ризиків полягає у визначенні кількісним або якісним способом ймовірності настання ризиків під час подорожі. При якісному оцінюванні відбувається ідентифікація та структурування ризиків та факторів, що впливають на їх рівень. Структурування факторів ризику є невід'ємною частиною оцінки туристичного ризику. Для туристичних підприємств значно важливіше розуміти обставини, які спричиняють виникнення ризику, ніж вирішувати проблеми, які вже виникли через реалізований ризик. Кількісна оцінка ризику передбачає застосування методів, які дозволять у цифровому вимірі показати наслідки ризику. Для оцінки туристичних ризиків в страховій практиці застосовують як загальні так і різноманітні спеціальні методи. (рисунок 1.2).

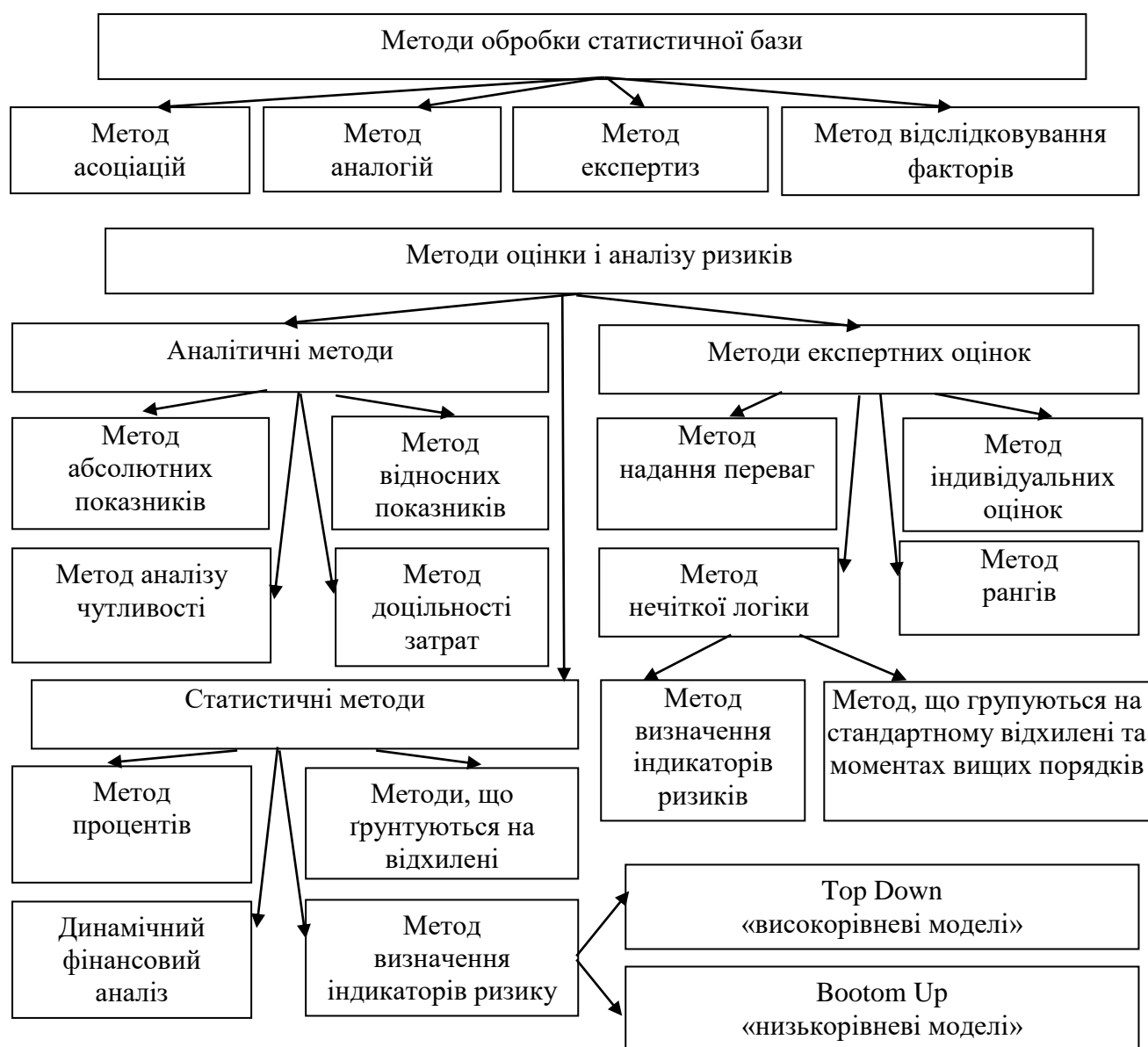

Рисунок 1.2 – Класифікація методів оцінки страхових ризиків

Джерело: [40, с.293]

Поряд із загальними методами оцінки туристичних ризиків компанії використовують і спеціальні методи. Одним із таких специфічних методів є метод встановлення тайм-лімітів для скасування туру з встановленням штрафних санкцій. Цей механізм застосовується для зменшення ризиків відмови клієнта від наперед заброньованого туру. Для туристичних підприємств такий ризик представляє загрозу значних фінансових втрат, оскільки масові відмови від раніше заброньованих турів призводять до неможливості оплати витрат на формування та продаж турів.

Для аналізу та оцінювання страхових ризиків необхідно підготувати статистичну базу. «У сучасних умовах напрацьовано значний інструментарій для оброблення статистичної інформації з використанням методів асоціацій та аналогій, експертиз, методу відстежування факторів і виникнення проблем тощо. Статистичний метод оцінювання ризику полягає у вивченні статистики втрат (негативних наслідків реалізації ризиків), які були в аналогічних видах підприємницької діяльності або з аналогічними об'єктами, оцінці показника частоти втрат та перенесення його на прогнозовані дані як імовірності настання певного рівня втрат» [40, с. 292].

В основу аналітичного підходу покладено класичне правило ринкової економіки, яке стверджує, що більший ризик супроводжується більшим рівнем доходу. Тому, застосування аналітичних методів зводиться в першу чергу до оцінювання як приросту доходу так рівня ризику, тобто визначення граничної корисності. В межах аналітичного підходу застосовуються різні методи, серед доцільно виокремити: метод аналізу абсолютних і відносних показників, коефіцієнтний метод, аналіз чутливості та метод доцільності затрат.

Аналізу чутливості до ризиків здійснюється з метою визначення впливу змін параметрів системи для оцінки конкурентоспроможності страховика в умовах невизначеності економічного середовища. У свою чергу метод доцільності затрат спрямований на визначення потенційних зон ризику у всіх видах діяльності страхової компанії. Узагальненим чинником ризику за даним методом є збільшення витрат коштів за певним напрямом порівняно із плановими показниками.

В сучасних умовах під час дослідження страхових ризиків, особливо це стосується складних страхових продуктів, таких як туристичне страхування, виникають проблеми, які не можна вирішити за рахунок формальних математичних постановок завдань. В таких випадках для оцінки страхових ризиків застосовуються експертні методи, які полягають у використанні досвіду, знань, інтелектуального потенціалу, інтуїції спеціалістів, які здатні знаходити рішення для поставлених завдань. До прикладу, метод індивідуальних оцінок страхові компанії використовують за умови

неможливості здійснення порівняння ризику із середнім значенням за типом ризику.

Таким чином, застосування та вдосконалення економіко-математичних інструментів ідентифікації, аналізу та оцінювання ризиків у практичній діяльності вітчизняних страхових компаній сприятиме підвищенню точності актуарних розрахунків і якості андеррайтингу, що є необхідними складовими організації ефективної роботи страховиків, та мінімізації їх втрат непередбачуваних подій та різного роду ризикових факторів.

2 Аналітико-практичні аспекти туристичного страхування

2.1 Аналіз сучасного стану ринку туристичного страхування та фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» за 2021-2023 роки

На сучасному етапі розвитку страховий ринок є один із ключових компонентів економічної структури та важливою сферою фінансової системи країни. Страхування є інструментом мінімізації можливих втрат у випадку настання несприятливих подій. Науково-технічний прогрес, зміни в довкіллі, екологічні катастрофи, фінансові кризи, війни, політичні інтеграції знижують рівень безпеки та породжують зростання ризиків для суспільства. Ефективне та безперебійне функціонування страхового ринку створює надійну систему захисту для держави, суб'єктів господарювання та для суспільства в цілому, сприяючи економічному розвитку та підтримці соціальної стабільності. Втім, страховий ринок є досить чутливим до дестабілізуючих факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. Реалії сьогодення створили ставить перед страховим ринком низку викликів та обмежень та призвели до скорочення як кількості страхувальників так і кількості страховиків. Також значних змін зазнала і структура страхових послуг. Зокрема, суттєвих змін зазнав ринок туристичного страхування. В період жорстких карантинних обмежень, спричинених коронавірусною інфекцією він майже зовсім зупинився, були закриті кордони багатьох країн, туристичні потоки скоротилися до мінімуму. Після відміни ковідних обмежень на вітчизняний ринок туристичного страхування чекали нові виклики спричинені війною.

Оскільки туристичне страхування покриває ризики нещасного випадку та ризики хвороби, проаналізуємо основні показники діяльності вітчизняних страхових компаній за даними видами страхування протягом 2021-2023 років (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка показників страхування від нещасних випадків вітчизняних страхових компаній у 2021-2023 роках

Показник	Роки, млн грн			Абсолютне відхилення(+,-), млн грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Валові надходження страхових платежів	1603,9	1423,6	1417,1	-180,3	-6,5	-11,24	-0,46
у тому числі: від страховальників - фізичних осіб;	1353,3	1090,8	1066,6	-262,5	-24,2	-19,40	-2,22
від страховальників-юридичних осіб	172,2	168,7	201,6	-3,5	32,9	-2,03	19,50
від перестраховальників	78,4	164,1	148,9	85,7	-15,2	109,31	-9,26
Частки страхових платежів, які повертаються страховальникам (перестраховальникам)	9,0	21,8	8,5	12,8	-13,3	142,22	-61,01
Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам	249	200,1	198,1	-48,9	-2	-19,64	-1,00
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	65609	37147	35585	-28462	-1562	-43,38	-4,20
Страхові відшкодування:	236,1	220,2	297	-15,9	76,8	-6,73	34,88
у тому числі: фізичним особам;	228	198,2	294	-29,8	98,8	-13,07	49,85
юридичним особам	8,1	22,1	2,9	14	-19,2	172,84	-86,88
перестраховальникам	0	0	0,1	0	0,1	0	0
Частки страхових виплат/відшкодувань, компенсовані перестраховиками	11,8	7,1	39,3	-4,7	32,2	-39,83	453,52
Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів страхування (аквізичні витрати)	433,5	428,7	438,4	-4,8	9,7	-1,11	2,26
Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків (ліквідаційні витрати)	6,8	6,0	4,6	-0,8	-1,4	-11,76	-23,33
Максимальна страхова виплата/відшкодування за окремим страховим випадком	4,3	5,5	7,2	1,2	1,7	27,91	30,91
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду	25444994	17907726	15634688	-7537268	-2273038	-29,62	-12,69
у тому числі зі страховальниками – фізичними особами	23673637	17743359	15515311	-5930278	-2228048	-25,05	-12,56
у тому числі зі страховальниками – юридичними особами	1771141	163520	119287	-1607621	-44233	-90,77	-27,05
Максимальна страхова сума за окремою застрахованою особою	355,8	2128,0	159,5	1772,2	-1968,5	498,09	-92,50

На основі таблиці 2.1 відмітимо, що валові надходження страхових платежів протягом аналізованого періоду зменшували. Так, у 2022 році у порівнянні з 2021 роком, обсяг валових надходжень страхових платежів зменшився на 11,24 % або на 180,3 млн грн і склав 1423,6 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, їх обсяг зменшився на 0,46 % або на 6,5 млн грн і склав 1417,1 млн грн (рисунок 2.1).

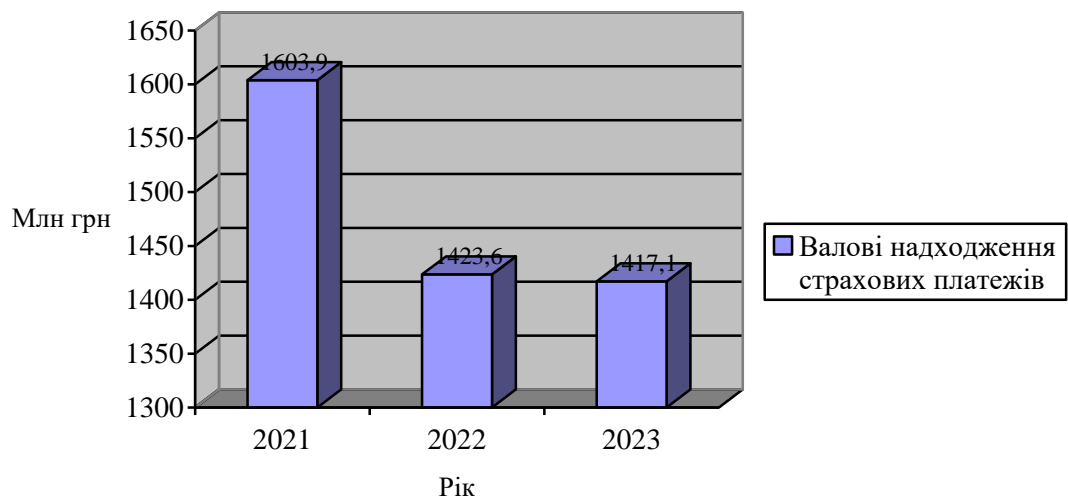

Рисунок 2.1 – Динаміка валових надходжень страхових платежів за страхуванням від нещасних випадків у 2021-2023 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.1

У структурі валових надходжень за страхування від нещасних випадків протягом аналізованого періоду переважає страхування фізичних осіб, питома вага якого у 2023 році склала 75,27 %. У 2022 році у порівнянні з 2021 роком, обсяг валових надходжень страхових платежів від страхувальників-фізичних осіб, зменшився на 19,4 % або на 262,5 млн грн і склав 1090,8 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, їх обсяг зменшився на 2,22 % або на 24,2 млн грн і склав 1066,6 млн грн.

Що стосується валових надходжень страхових платежів від страхувальників-юридичних осіб, то їх обсяг у 2022 році у порівнянні з 2021 роком, зменшився на 2,03 % або на 3,5 млн грн і склав 168,7 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, їх обсяг зріс на 19,5 % і склав 201,6 млн грн.

Валові надходження страхових платежів від перестраховальників, у 2022 році у порівнянні з 2021 роком, зросли на 109,31 % і склали 164,1 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, їх обсяг зменшився на 9,26 % і склав 148,9 млн грн.

Частки страхових платежів, які повертаються страхувальникам (перестраховальникам) у 2022 році становили 21,8 млн грн, що на 142,22 % більше, у порівнянні з 2021 роком. У 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 61,01 % і склав 8,5 млн грн.

Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам у 2022 році становили 200,1 млн грн, що на 19,64 % менше, у порівнянні з 2021 роком. У 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 1 % і склав 198,1 млн грн.

Страхові відшкодування за страхуванням від нещасних випадків у 2022 році становили 220,2 млн грн, що на 6,73 % менше, у порівнянні з 2021 роком. У 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зріс на 34,88 % і склав 297 млн грн (рисунок 2.2).

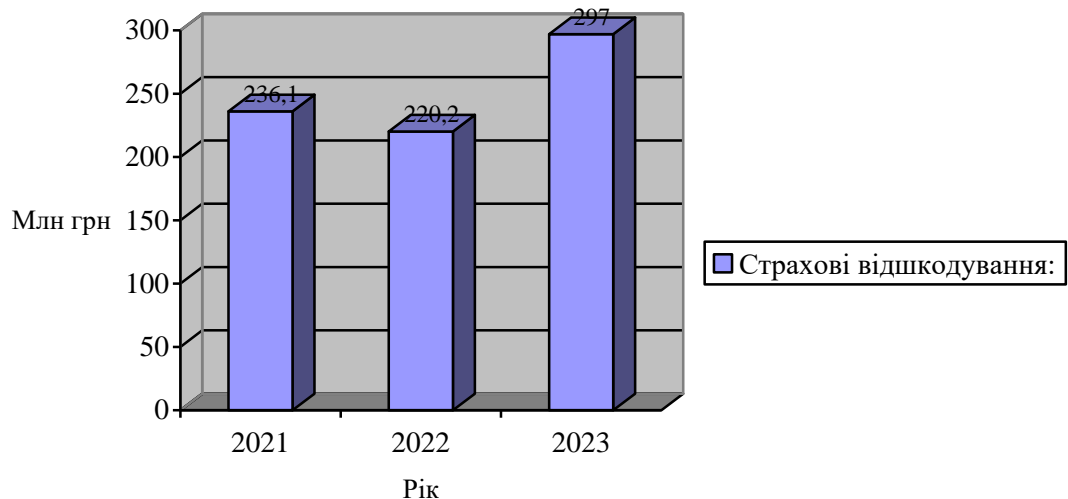

Рисунок 2.2 – Динаміка страхових відшкодувань за страхуванням від нещасних випадків у 2021-2023 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.1

У структурі страхових відшкодувань за страхуванням від нещасних випадків протягом аналізованого періоду переважає відшкодування фізичним особам. У 2022 році у порівнянні з 2021 роком, обсяг страхових відшкодувань страхувальникам-фізичним особам, зменшився на 13,07 % або на 29,8 млн грн і склав 198,2 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, його обсяг зріс на 49,85 % або на 98,8 млн грн і склав 294 млн грн.

Витрати, пов'язані з укладанням та пролонгацією договорів страхування за страхуванням від нещасних випадків у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, зменшилися на 1,11 % і склали 428,7 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, їх обсяг зріс на 2,26 % і склав 438,4 млн грн.

Витрати, пов'язані з регулюванням страхових випадків за страхуванням від нещасних випадків у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, зменшилися на 11,76 % і склали 6,0 млн грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 році, їх обсяг зменшився ще на 23,33 % і склав 4,6 млн грн.

Максимальна страхова виплата за окремим страховим випадком за страхуванням від нещасних випадків у 2021 році становила 4,3 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком її обсяг зріс на 27,91 % і склав 5,5 млн грн. У 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, максимальна страхова виплата за окремим страховим випадком за страхуванням від нещасних випадків зросла на 30,91 % і склала 7,2 %.

Кількість договорів страхування від нещасних випадків, укладених протягом 2021 року склала 25444994 одиниць. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком їх кількість зменшилася на 29,62 % і склала 17907726 одиниць. У 2023 році кількість укладених договорів зменшилася на 12,69 % у порівнянні з 2022 роком і склала 15634688 одиниць.

Максимальна страхова сума за окремою застрахованою особою у 2021 році становила 355,8 млн грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, її обсяг зріс на 498,09 % і склав 2128 млн грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком максимальна страхова сума за окремою застрахованою особою склала 159,5 млн грн, що на 92,5 % менше, ніж у 2022 році.

Проаналізуємо основні показники розвитку страхування здоров'я на випадок хвороби в 2021-2023 роках (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Основні показники розвитку страхування здоров'я на випадок хвороби в 2021-2023 роках

Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-) млн грн		Відносне відхилення (приріст / зменшення), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
Валові надходження страхових платежів	1119,5	877,4	524,1	-242,1	-353,3	-21,63	-40,27
у тому числі: від страховальників - фізичних осіб;	1049,4	796,8	464,6	-252,6	-332,2	-24,07	-41,69
від страховальників-юридичних осіб	48,3	38,8	38,3	-9,5	-0,5	-19,67	-1,29
від перестраховальників	6,2	39,0	21,2	32,8	-17,8	529,03	-45,64
Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам	33,4	27,4	21,2	-6	-6,2	-17,96	-22,63
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	68098	29362	21894	-38736	-7468	-56,88	-25,43
Страхові відшкодування:	313,4	140,4	103,1	-173	-37,3	-55,20	-26,57
у тому числі: фізичним особам;	305,6	135,4	99,6	-170,2	-35,8	-55,69	-26,44
юридичним особам (крім перестраховальників);	7,7	5,0	3,2	-2,7	-1,8	-35,06	-36,00
Частки страхових виплат, компенсовані перестраховиками	0,4	0,4	0	0	-0,4	0,00	-100,00
Максимальна страхова виплата за окремим страховим випадком	3,0	1,5	0,7	-1,5	-0,8	-50,00	-53,33
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду	3438521	2437497	1689228	-1001024	-748269	-29,11	-30,70
у тому числі зі страховальниками – фізичними особами	3396185	2424254	1680284	-971931	-743970	-28,62	-30,69
зі страховальниками – юридичними особами	42332	13213	8906	-29119	-4307	-68,79	-32,60
Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування	23,6	27,1	23,6	3,5	-3,5	14,8	-12,92
Загальний обсяг відповідальності	1032909	115235,5	571198	11944,6	455962,5	11,56	395,68

Джерело : побудовано та пораховано за даними [25]

Як свідчать дані таблиці 2.2 загальний обсяг валових премій, які надійшли за таким видом страхування як страхуванням здоров'я на випадок

хвороб у 2022 році склав 877,4 млн грн, що на 21,63 % менше, ніж у 2023 році. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком обсяг валових премій зменшився на 40,27 % і склав 524,1 млн грн (рисунок 2.3).

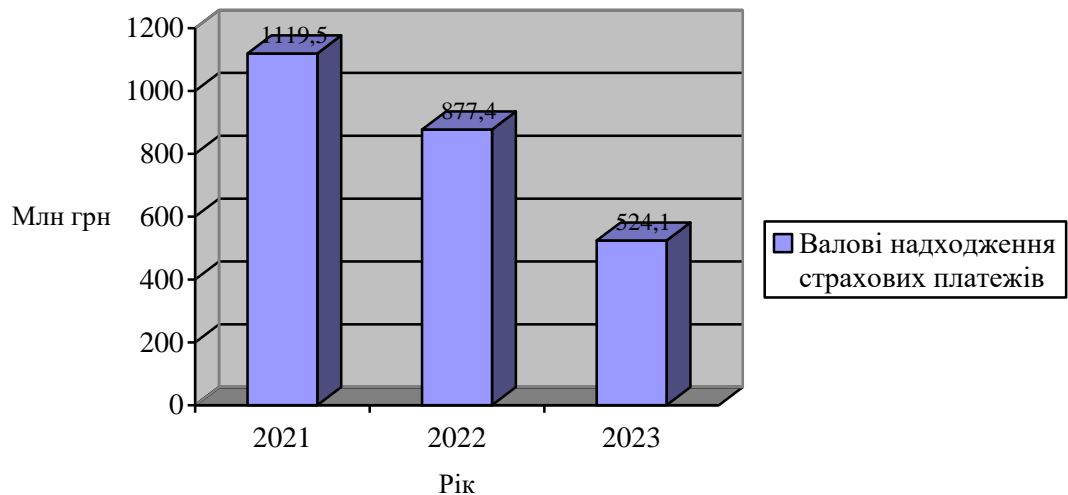

Рисунок 2.3 – Динаміка валових надходжень страхових платежів за страхуванням здоров'я на випадок хвороб у 2021-2023 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.2

У структурі валових премій, які надійшли страховикам від страхування здоров'я на випадок хвороб переважають премії від страхувальників фізичних осіб. Так, їх обсяг у 2022 році склав 796,8 млн грн, що на 24,07 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, обсяг валових премій зменшився на 41,69 % і склав 464,6 млн грн.

Обсяг валових премій за аналізованим видом страхування, які надійшли від страхувальників юридичних осіб у 2021 році становили 48,3 млн грн, а у 2022 році їх обсяг склав 38,8 млн грн, що на 19,67 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році валові премії від страхування здоров'я на випадок хвороб, які надійшли від страхувальників юридичних осіб становили 38,3 млн грн, що на 1,29 % менше, ніж у 2022 році.

Обсяг валових премій за аналізованим видом страхування, які надійшли від перестраховальників у 2021 році становили 6,2 млн грн, а у 2022 році їх

обсяг склав 39,0 млн грн, що на 529,03 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році їх обсяг склав 21,2 млн грн, що на 45,64 % менше, ніж у 2022 році.

Частки страхових платежів, які сплачуються перестраховикам у 2022 році становили 27,4 млн грн, що на 17,96 % менше, у порівнянні з 2021 роком. У 2023 році, в порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 22,63 % і склав 21,2 млн грн.

Загальний обсяг страхових відшкодувань, які були сплачені за договорами страхуванням здоров'я на випадок хвороб у 2021 році становив 313,4 млн грн, а у 2022 році їх обсяг склав 140,4 млн грн, що на 55,2 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком їх обсяг зменшився на 26,57 % і склав 103,1 млн грн (рисунок 2.4).

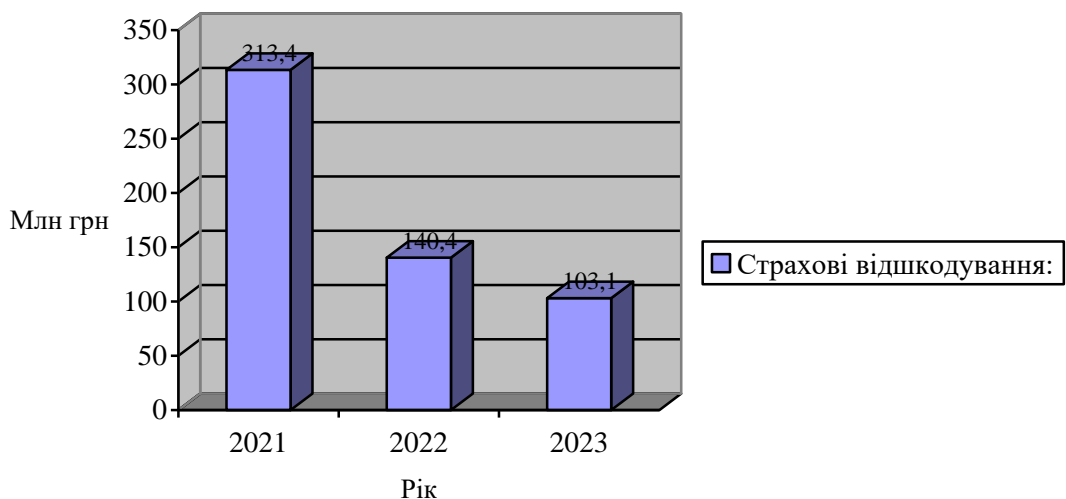

Рисунок 2.4 – Динаміка страхових відшкодувань за страхуванням за страхуванням здоров'я на випадок хвороб у 2021-2023 роках

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.2

Обсяг страхових відшкодувань, які сплачені за програмами страхування здоров'я на випадок хвороб фізичним особам-страхувальникам у 2021 році становили 305,6 млн грн, у 2022 році, їх обсяг склав 135,4 млн грн, що на 55,69 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг страхових відшкодувань, які сплачені за програмами страхування здоров'я на випадок хвороб фізичним

особам-страхувальникам, у порівнянні з 2022 роком зменшився на 26,44 % і склав 99,6 млн грн.

Обсяг страхових відшкодувань, які сплачені за програмами страхування здоров'я на випадок хвороб юридичних особам-страхувальникам у 2021 році становили 7,7 млн грн, у 2022 році, їх обсяг склав 5 млн грн, що на 35,06 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг страхових відшкодувань, які сплачені за програмами страхування здоров'я на випадок хвороб юридичних особам-страхувальникам, у порівнянні з 2022 роком зменшився на 3,2 % і склав 36 млн грн.

Максимальне страхове відшкодування за окремим страховим випадком за програмами страхування здоров'я на випадок хвороб у 2021 році склало 3,0 млн грн, у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком його обсяг зменшився на 50 % і склав 1,5 млн грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком його обсяг зменшився на 53,33 % і склав 0,7 млн грн.

Загальний обсяг відповідальності страхових компаній за аналізованими видами страхування у 2022 році становив 571198 млн грн, що на 11,56 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році загальний обсяг відповідальності страховика становив 571198 млн грн, що на 395,68 % більше, ніж у 2022 році.

Проаналізувавши фінансові результати діяльності вітчизняного страхового ринку проаналізуємо фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» за 2021-2023 роки.

Страхова компанія розпочинала свою роботу на теренах України у 2007 році під назвою «АХА Страхування» та була утворена шляхом придбання двох вітчизняних страховиків, а саме: СК «ВЕСКО» СК «Український Страховий Альянс» та входила до міжнародної страхової групи АХА. У 2018 році керівництвом страхової групи АХА було прийняте рішення про вихід з українського страхового ринку та продаж акцій канадська компанія Fairfax Financial Holding. Страхова компанія продовжували роботу на страховому ринку і у 2019 році отримала нову назву Приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «АРКС».

Проаналізуємо обсяг та динаміку активи ПрАТ «СК «АРКС» у 2021-2023 роках (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка активів ПрАТ «СК «АРКС» у 2021-2023 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022 / 2021	2023 / 2022	2022 / 2021	2023 / 2022
Необоротні активи							
Нематеріальні активи	53192	114585	149822	61393	35237	115,42	30,75
Основні засоби	68928	64595	82522	-4333	17927	-6,29	27,75
Інші фінансові інвестиції	1033016	360325	1214305	-672691	853980	-65,12	237,00
Довгострокова дебіторська заборгованість	2875	2220	1939	-655	-281	-22,78	-12,66
Відстрочені податкові активи	50821	49893	9976	-928	-39917	-1,83	-80,01
Відстрочені аквізиційні витрати	510666	399440	0	-111226	-399440	-21,78	-100,00
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	120102	131033	226080	10931	95047	9,10	72,54
Усього необоротних активів	1839600	1122091	1684644	-717509	562553	-39,00	50,13
Оборотні активи							
Запаси	751	750	908	-1	158	-0,13	21,07
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	515665	512311	0	-3354	-512311	-0,65	-100,00
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	12265	17226	8817	4961	-8409	40,45	-48,82
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	2586	2294	2409	-292	115	-11,29	5,01
Дебіторська заборгованість з нарахованих доходів	1301	5341	5784	4040	443	310,53	8,29
Інша поточна дебіторська заборгованість	184921	151823	104156	-33098	-47667	-17,90	-31,40
Поточні фінансові інвестиції	762751	1381557	1745446	618806	363889	81,13	26,34
Гроші та їх еквіваленти:	328445	908742	196329	580297	-712413	176,68	-78,40
Готівка	7	10	6	3	-4	42,86	-40,00
Рахунки в банках	328445	908732	196323	580287	-712409	176,68	-78,40
Частка перестраховика у страхових резервах	50148	716498	686739	666350	-29759	1328,8	-4,15
Усього оборотні активи	1858833	3696542	2750588	1837709	-945954	98,86	-25,59
Усього активи	3698433	4818633	4435232	1120200	-383401	30,29	-7,96

Джерело : побудовано за даними фінансової звітності страхової компанії [34,35,36]

На основі даних таблиці 2.3 відзначимо, що у 2022 році обсяг нематеріальних активів страхової компанії становив 114585 тис. грн, що на 115,42 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році їх обсяг склав 149822 тис. грн, що у порівнянні з 2022 роком, більше на 30,75 %.

Основні засоби ПрАТ «СК «АРКС» у 2021 році становили 68928 тис. грн. У 2022 році їх обсяг, порівняно з 2021 роком, зменшився 6,29 % і склав 64595 тис. грн. У 2023 році основні засоби страхової компанії, у порівнянні з 2022 роком, зросли на 27,75 % і склали 82522 тис. грн.

Інші фінансові інвестиції у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, зменшилися на 65,12 % і склали 360325 тис. грн. У 2023 році, у порівнянні з аналогічним періодом минулого звітнього року, їх обсяг зріс на 237 % і склав 1214305 тис. грн.

Відстрочені податкові активи товариства у 2021 році становили 50821 тис. грн. У 2022 році їх обсяг, склав 49893 тис. грн, що на 1,83 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 відстрочені податкові активи, у порівнянні з 2022 роком зменшилися на 80,01 % і склали 9976 тис. грн.

Відстрочені аквізиційні витрати товариства у 2021 році становили 10666 тис. грн. У 2022 році їх обсяг, склав 399440 тис. грн, що на 21,78 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 відстрочені аквізиційні витрати страхової компанії дорівнювали нулю.

Залишок коштів ПрАТ «СК «АРКС» у централізованих страхових резервних фондах у 2021 році, становив 120102 тис. грн. У 2022 році він становив 131033 тис. грн, що на 9,1 % більше, ніж у 2021 році. У 2023 році значення показника склало 226080 тис. грн, що на 72,54 % більше, ніж у 2022 році.

Загальних обсяг необоротних активів страховика у 2021 році склав 1839600 тис. грн, а у 2022 році, значення показника склало 1122091 тис. грн, що у порівнянні з 2021 роком, менше на 39 %. У 2023 році загальних обсяг необоротних активів товариства зріс на 50,13 % у порівнянні з 2022 роком і склав 1684644 тис. грн.

Запаси страхової компанії у 2022 році склали 750 тис. грн, що на 0,13 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році обсяг запасів страховика, у порівнянні з 2022 роком, зріс на 21,07 % і склав 908 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги у 2023 році була відсутня. У 2022 році значення показника становило 512311 тис. грн.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2022 році, у порівнянні із 2021 роком, зменшилася на 17,9 % і склала 151823 тис. грн, а у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком, її обсяг зріс на 5,01 % і склав 2409 тис. грн.

Інша поточна дебіторська заборгованість страхової компанії у 2021 році, становила 184921 тис. грн, а у 2022 році її обсяг склав 151823 тис. грн, що на 17,9 % менше, ніж у 2021 році. У 2023 році значення показника склало 104156 тис. грн, що на 31,4 % менше, ніж у 2022 році.

Поточні фінансові інвестиції у 2022 році склали 1381557 тис. грн, що на 81,13 % більше, у порівнянні із 2021 роком, а у 2023 році їх обсяг зріс на 26,34 % у порівнянні з 2022 роком і склала 1745446 тис. грн.

Гроші та їх еквіваленти страхової компанії у 2022 році, у порівнянні із аналогічним періодом 2021 року, зросли на 176,68 % і склали 908742 тис. грн, а у 2023 році, у порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 78,4 % і склав 196329 тис. грн (рисунок 2.5).

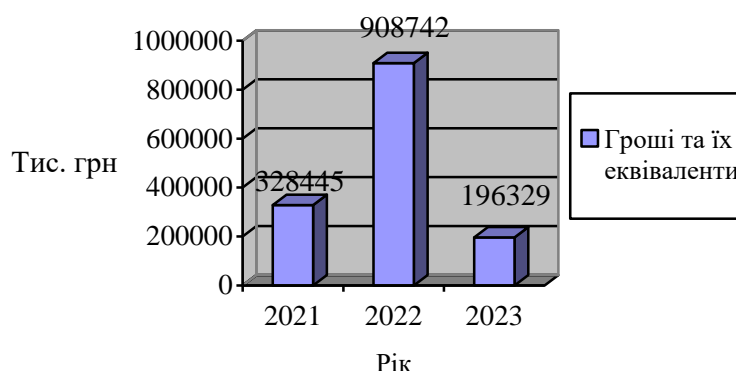

Рисунок 2.5 – Динаміка грошових коштів та їх еквівалентів ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021-2023 роках

Частка перестраховика у страхових резервах ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021 році склала 50148 тис. грн. У 2022 році значення показника, у порівнянні з 2021 роком, зросло на 1328,8 % і становило 716498 тис. грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком, частка перестраховика у страхових резервах товариства зменшилася на 4,15 % і склала 686739 тис. грн (рисунок 2.6).

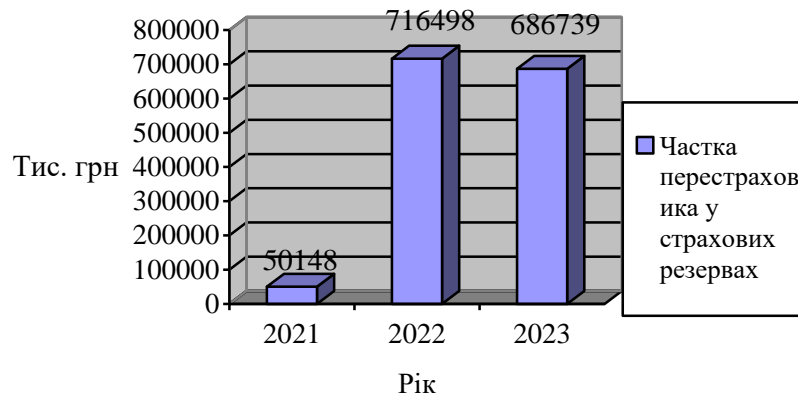

Рисунок 2.6 – Динаміка частки перестраховика у страхових резервах ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.3

Загальний обсяг оборотних активів ПрАТ «СК «АРКС» у 2021 році склав 1858833 тис. грн. У 2022 році обсяг загальних оборотних активів зріс на 98,86 %, у порівнянні з 2021 роком, і склав 3696542 тис. грн. У 2023 році оборотні активи товариства становили 2750588 тис. грн, що на 25,29 % менше, ніж у 2022 році.

Загальний обсяг активів страхової компанії «АРКС» у 2021 році становив 3698433 тис. грн. У 2022 році, не зважаючи на складну економічну ситуацію загальний обсяг активів, у порівнянні з 2021 роком, зріс на 30,29 % або на 1120200 тис. грн і склав 4818633 тис. грн. У 2023 році загальний обсяг активів ПрАТ «СК «АРКС», у порівнянні з 2022 роком зменшився на 7,96 % і склав 4435232 тис. грн

Проаналізувавши активи, дослідимо зміни, які відбулися капіталі ПрАТ «СК «АРКС» протягом 2021-2023 років (таблиця 2.4)

Таблиця 2.4 – Динаміка капіталу балансу ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021-2023 роках

Показник	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення(+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023 / 2022	2022/2021	2023 / 2022
Статутний капітал	261975	261975	261975	0	0	0	0
Резервний капітал	118000	118000	118000	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток	774797	1290268	1800525	515471	510257	66,53	39,55
Усього власний капітал	1154772	1692149	2180500	537377	488351	46,54	28,86
Інші довгострокові зобов'язання	27840	20554	29366	-7286	8812	-26,17	42,87
Довгострокові забезпечення	4332	15749	41128	11417	25379	263,55	161,15
Страхові резерви	1991693	2443238	1956623	451545	-486615	22,67	-19,92
Усього довгострокових зобов'язань і забезпечень	2023865	2479541	2027117	455676	-452424	22,52	-18,25
Поточна кредиторська заборгованість:							
за товари, роботи, послуги	27732	59076	26807	31344	-32269	113,02	-54,62
з бюджетом	39032	27518	15020	-11514	-12498	-29,50	-45,42
зі страхування	0	168	0	168	-168	0	-100,00
з оплати праці	351	107	38	-244	-69	-69,52	-64,49
за страховою діяльністю	109698	203145	38091	93447	-165054	85,19	-81,25
Поточні забезпечення	342370	356105	147521	13735	-208584	4,01	-58,57
Інші поточні зобов'язання	613	824	138	211	-686	34,42	-83,25
Усього поточних зобов'язань	519796	646943	227615	127147	-419328	24,46	-64,82

Джерело : побудовано та пораховано за даними [34,35,36]

Номінальна зареєстрована сума акціонерного капіталу страхової компанії станом на 31 грудня 2023 складає 261975 тисяч гривень і протягом усього аналізованого періоду не змінювалася. Усі акції ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» мають номінальну вартість 10 гривень за 1 акцію та дають один голос під час голосування.

Резервний капітал товариства формується за рішенням акціонерів страхової компанії шляхом відрахування із чистого прибутку отриманого

протягом року. Резервний капітал ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» впродовж 2021-2023 роки не змінювався і становив 18800 тис. грн.

Нерозподілений прибуток товариства протягом аналізованого періоду зростає. Так, у 2021 році його обсяг склав 774797 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, його обсяг зріс на 66,53 % або на 515471 тис. грн і становив 1290268 тис. грн. У 2023 році нерозподілений прибуток товариства, у порівнянні з 2022 роком, зріс на 39,55 % і склав 1800525 тис. грн. Зростання обсягу нерозподіленого прибутку сприяє зміцненню фінансової стійкості страхової компанії.

Загальний обсяг власного капіталу страхової компанії у 2021 році становив 1154772 тис. грн. А у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, обсяг власного капіталу зріс на 46,54 % і склав 1692149 тис. грн. У 2023 році обсяг власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» склав 2180500 тис. грн, що на 28,86 % більше, у порівнянні з 2022 роком. Зростання власного капіталу протягом аналізованого періоду було спричинено зростанням обсягу нерозподіленого прибутку (рисунок 2.7).

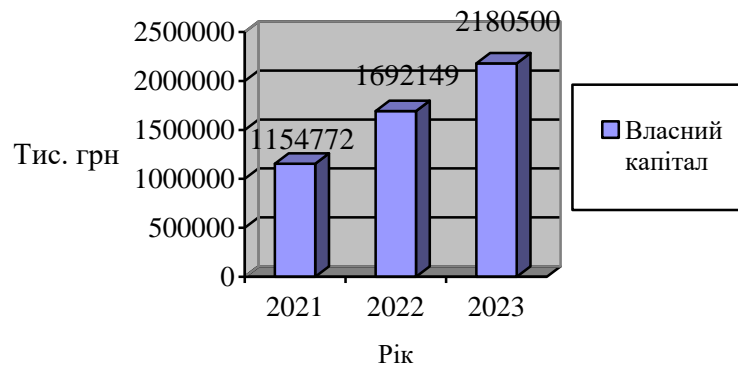

Рисунок 2.7 – Динаміка власного капіталу ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

Інші довгострокові зобов'язання страхової компанії у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, зменшилися на 26,17 % і склали 20554 тис. грн. У

2023 році їх обсяг, у порівнянні з 2022 роком, зріс на 42,87 % і склав 29366 тис. грн.

Довгострокові забезпечення ПрАТ «СК «АРКС» у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, зросли на 263,55 % і склали 15749 тис. грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зріс на 161,15 тис. грн і склав 41128 тис. грн.

Страхові резерви ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021 році склали 1991693 тис. грн. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком обсяг страхових резервів страхової компанії зріс на 22,67 % або на 451545 тис. грн і склав 2443238 тис. грн. У 2023 році страхові резерви страховика зменшилися, у порівнянні з 2022 роком на 19,92 % і склали 1956623 тис. грн (рисунок 2.8).

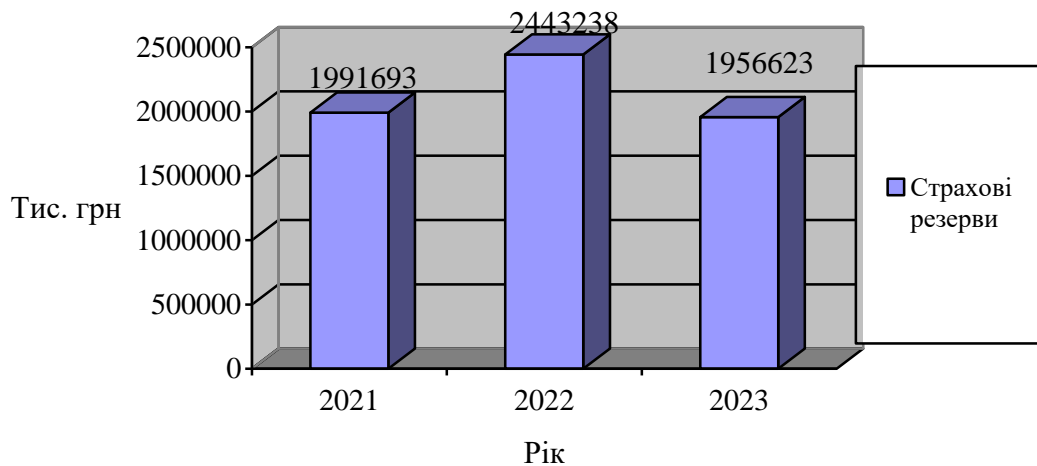

Рисунок 2.8 – Динаміка страхових резервів ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.4

Загальний обсяг довгострокових зобов'язань і забезпечень страховика у 2022, у порівнянні з 2021 роком, зріс на 22,52 % і склав 2479541 тис. грн. У 2023 році їх обсяг, у порівнянні з 2022 роком зменшився на 18,25 % і склав 2027117 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги ПрАТ «СК «АРКС» у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зросла на 113,02 % і складала

59076 тис. грн. У 2023 році її обсяг, у порівнянні з 2022 роком, зменшився на 54,62 % і склав 26807 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість з бюджетом у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 29,5 % і склала 27518 тис. грн. У 2023 році її обсяг, у порівнянні з 2022 роком, зменшився на 45,42 % і склав 15020 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість з оплати праці страховика у 2022, у порівнянні з 2021 роком, зросла на 69,52 % і склала 107 тис. грн. У 2023 році її обсяг, у порівнянні з 2022 роком, зменшився на 64,69 % і склав 38 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» за страховою діяльністю у 2021 році склав 109689 тис. грн. У 2022 році, у порівнянні з 2021 роком її обсяг зріс на 85,19 % і склав 203145 ти. грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком обсяг поточної заборгованості за страховою діяльністю, зменшився на 81,25 % і склала 38091 тис. грн.

Поточні забезпечення страхової компанії у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, зросли на 4,01 % і склали 356105 тис. грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком, їх обсяг зменшився на 58,57 % і склав 147521 тис. грн. В попередніх роках даної статті не було у структурі балансу страховика.

Інші поточні зобов'язання страхової компанії у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зросли на 34,42 % або і склали 824 тис. грн, а у 2023 році, в порівнянні з 2022 роком їх обсяг зменшився на 83,25 % і склав 138 тис. грн.

Загальний обсяг поточних зобов'язань ПрАТ «СК «АРКС» у 2022 році в порівнянні з 2021 роком зріс на 24,46 % і склав 646943 тис. грн. У 2023 році, у порівнянні з 2022 роком поточні зобов'язання страхової компанії зменшилися на 64,82 % і склали 227615 тис. грн.

Таким чином, проаналізувавши активи та капітал страхової компанії відмітимо, що ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» не зважаючи на нові виклики та складну економічну ситуацію продовжує функціонувати та виконувати взяті на себе страхові зобов'язання. Страхова компанія протягом аналізованого періоду залишається прибутковою, зміцнює фінансову стійкість та підвищує рівень конкурентоспроможності.

2.2 Напрями удосконалення туристичного страхування ПрАТ «Страхова компанія «АРКС»

Для багатьох країн туризм є важливим напрямом розвитку національної економіки. Він активізує різні види економічної діяльності, та здійснює позитивний мультиплікативний ефект на розвиток країни та її імідж у світі. Туризм сприяє зменшенню рівня безробіття, збільшенню обсягу інвестицій у різні сектори економіки, покращенню розвитку інфраструктури, торгівлі, та збільшенню валового внутрішнього продукту. Високий ступінь ризику, який притаманний туристичному бізнесу, породжує необхідність використання страхових механізмів. Страхування дозволяє забезпечити захисту усім суб'єктам туристичних відносин, сприяє оптимізації та раціональному розподілу фінансових ресурсів, що використовуються для здійснення превентивних заходів, запобігання або швидкого усунення наслідків ризиків, які виникають в процесі туризму. В той же час, для страхових компаній програми з туристичного страхування є джерелом отримання доходів, що потребує формування виваженої тарифної політики у даній галузі та проведення ґрунтовних актуарних розрахунків, оскільки рівень ризику за даними страховими продуктами для самої страхової компанії є значним та посилюється невизначеністю економічних, кліматичних, політичних та інших безпекових факторів у країні перебування туристів.

ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» є активним учасником ринку туристичного страхування, яка пропонує туристам наступні види страхових продуктів, а саме: туристичне страхування онлайн, страхування для країни Шенгенської угоди та туристичне страхування для активних туристів. Розглянемо детальніше наведені вище програми.

Програма «Туристичне страхування онлайн» дозволяє подбати туристам, які виїжджають за межі країни про своє життя та здоров'я та захищає від витрат на медичне обслуговування за кордоном, а також покриє витрати на лікування, в тому числі спричинені коронавірусною інфекцією.

Програма «Туристичне страхування онлайн» включає: «швидку невідкладну допомогу, невідкладну амбулаторну і стаціонарну допомогу, невідкладну стоматологічну допомогу, транспортування до медичної установи, медичну евакуацію з-за кордону, репатріацію тіла, оплату термінових повідомлень, оплату ліків. В пакет входять також наступні безкоштовні опції: медичний консьерж та альтернативна медична думка» [26]. Також страхова компанія пропонує за даною програмою відшкодування при затримці рейсу чи багажу. Страхова сума за даним страховим продуктом може сягати до 50000 євро.

У разі настання страхового випадку ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» організує та оплатить медичну допомогу, а також надасть необхідні консультаційні послуги. У разі самостійної оплати медичних послуг страхувальнику необхідно зберегти усі документи, що підтверджують витрати, та надати страховій компанії після повернення додому для здійснення виплати страхового відшкодування.

Програма «Туристичне страхування для активних туристів» покриває ризики, пов'язані з активним відпочинком. Від'їжджаючи за кордон, туристи, можуть придбати страховий поліс та уникнути медичних витрат у разі травмування чи захворювання під час відпочинку. Цілодобовий сервісний центр ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» сприяє забезпеченню організації своєчасного та якісного надання медичної допомоги. На офіційному сайті страхової компанії є електронний калькулятор, який допоможе розрахувати вартість страхових послуг та обрати найкращий варіант страхування.

До прикладу, страхування активного відпочинку у Туреччині на 1 туриста на 15 днів зі страховою сумою в 50000 євро коштуватиме від 2584,08 грн до 3008,26 грн в залежності від обраної програми (таблиця 2.5). Остаточний розмір страхового платіжу встановлюється щодо конкретної програми страхування та з врахуванням об'єктивних чинників, що суттєво впливають на ступінь страхового ризику, а саме: тривалість перебування, розмір страхової суми, географічна та кліматична зони країни виїзду, санітарно-епідеміологічна

ситуація та політико-економічний стан в конкретній країні, вік застрахованої особи, мета та строк виїзду, тощо).

Таблиця 2.5 – Страхові продукти за програмою «Туристичне страхування для активних туристів»

Страхові продукти	Вартість	Опції полісу
Оптимальна	2868,5 грн	Основний пакет; надання невідкладної медичної допомоги у зв'язку зі захворюваннями, що пов'язані з особливо небезпечними інфекціями (в тому числі COVID-19); надзвичайне подовження перебування; дострокове повернення; відшкодування при затримці вильоту авіарейсу; відшкодування при затримці багажу; невідкладна гінекологічна допомога до 30-го тижня вагітності; медична консультація онлайн
Преміальна	3008,26 грн	Програма «Оптимальна», надзвичайний приїзд третьої особи, організація послуг адвоката, виплата при втраті особистих документів, організація доставки застрахованої особи до місця призначення при поломці авто, медична консультація онлайн
Класична	2584,08 грн	Основний пакет, надання невідкладної медичної допомоги у зв'язку зі захворюваннями, що пов'язані з особливо небезпечними інфекціями (в тому числі COVID-19), медична консультація онлайн

Джерело: побудовано автором за інформацією з сайту страхової компанії [26]

ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» при визначенні розміру страхового платежу може використовувати як підвищувальні так і понижуючі коефіцієнти (0,5 – 1,5) до базових страхових тарифів. Франшиза за програмою «туристичне страхування для активних туристів» не застосовується.

Програма «туристичне страхування в країни Шенгенської угоди» передбачає страхування туристичних ризиків для подорожуючих до Європи чи до інших країн шенгенської зони. Вартість страхування залежить від максимальної страхової суми та обраного пакету страхування.

«Страхова виплата здійснюється на підставі медичних та фінансових документів, що підтверджують факт отримання послуг Застрахованою особою та їх вартість, але не більше середньо ринкової вартості товарів та послуг, які

стягуються у країні настання страхового випадку за виконання аналогічних послуг при подібних обставинах. Страхова виплата може бути здійснена на користь Застрахованої особи через асистанс або за допомогою асистансу на банківський рахунок медичного або іншого закладу, який надає послуги. У випадку оплати наданих послуг через асистанс заявою страхувальника (застрахованої особи) на здійснення страхової виплати є акт виконаних робіт від асистансу. При витратах на хронічні захворювання, в тому числі їх загострення, сплачується відшкодування в межах 10% страхової суми» [26].

ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» встановлює норматив витрат на ведення справи за туристичними видами страхування на рівні 30% від величини страхового тарифу.

Проаналізуємо показники туристичного страхування ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021-2023 роках (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Основні показники туристичного страхування ПрАТ «Страхова компанія «Перша» у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+,-), тис. грн		Відносне відхилення, %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023 / 2022	2022/2021	2023 / 2022
Страхові премії, тис. грн	49888	70834	70063	20946	-771	41,99	-1,09
Страхові виплати, тис. грн	9186	20648	45319	11462	24671	124,78	119,48
Рівень страхових виплат, %	28,3	39,6	45,7	11,3	6,1	39,93	15,40

На основі проведеного аналізу відмітимо, що страхові премії, які надійшли від туристичного страхуванням ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021 році склали 49888 тис. грн. У 2022 році, обсяг страхових премій, які отримала страхова компанія за туристичними продуктами, у порівнянні з 2021 роком зріс на 41,99 % або на 20946 тис. грн і склав 70834 тис. грн. У 2023 році до страхової компанії надійшло страхових премій від туристичного

страхуванням на суму 70063 тис. грн, що на 1,09 % менше, у порівнянні з 2022 роком (рисунок 2.9)

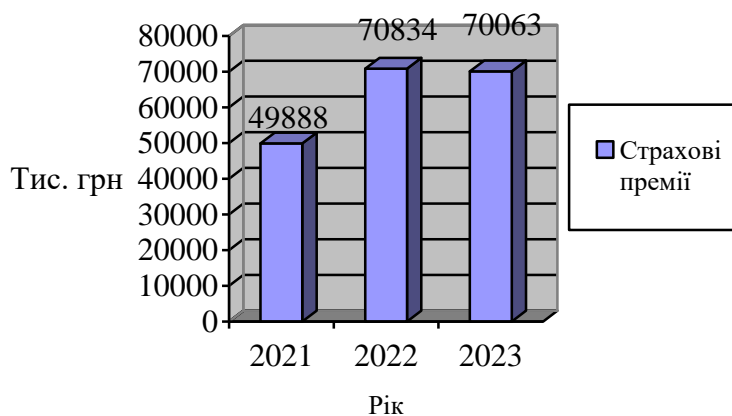

Рисунок 2.9 – Динаміка страхових премій ПрАТ «Страхова компанія «АРКС», які надійшли від туристичного страхування у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

Динаміка страхових виплат ПрАТ «Страхова компанія «АРКС», здійснені за страховими випадками за туристичними страховими продуктами у 2021-2023 роках у 2021-2023 роках наведена на рисунку 2.10.

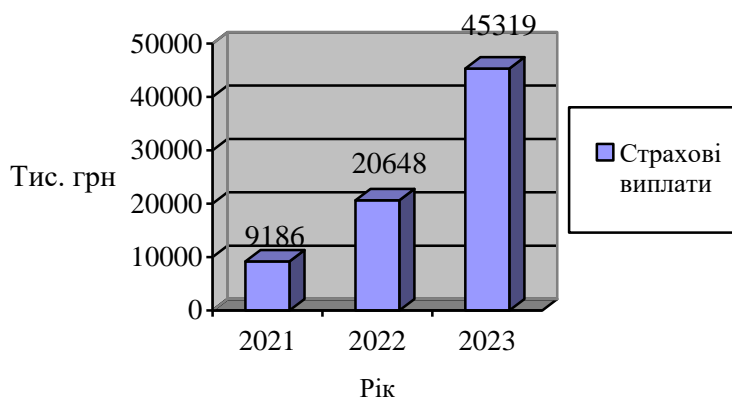

Рисунок 2.10 – Динаміка страхових виплат ПрАТ «Страхова компанія «АРКС», здійснені за страховими випадками за туристичними страховими продуктами у 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними таблиці 2.6

Страхові виплати, які здійснила ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» за договорами туристичного страхування у 2021 році склали 9186 тис. грн. У 2022 році, обсяг страхових виплат за договорами туристичного страхування, у порівнянні з 2021 роком зріс на 124,78 % або на 11462 тис. грн і склав 20648 тис. грн. У 2023 році страхова компанія здійснила страхових виплат за туристичним страхуванням на суму 45319 тис. грн, що на 119,48 % більше, у порівнянні з 2022 роком.

Рівень виплат за туристичним страхуванням у 2021 році становив 28,3 %, у 2022 році – 39,6 %, а у 2023 році – 45,7 %

За даними журналу Форіншурер ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021 році посідала 8 місце за обсягами туристичного страхування. У 2022 році страхова компанія покращила позиції піднявшись з 8 місця до 6 місця . У 2023 році страхова компанія зайняла 4 місце у рейтингу за туристичним страхуванням, що свідчить про значний рівень конкурентоспроможності туристичних страхових продуктів страхової компанії, високий рівень довіри до неї страхувальників та оптимальний рівень страхових тарифів.

Проаналізувавши діяльності ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» на ринку туристичного страхування відмітимо, що для подальшого нарощення конкурентних переваг страховика та зміцнення ринкових позицій доцільно розширити асортимент страхових продуктів, зокрема запропонувати комплексні страхові програми, скоротити кількість винятків з договорів туристичного страхування та розробити страхові продукти націлені на страхування фінансових ризиків туристів. Також доцільно розширити асортимент страхових продуктів продуктами для суб'єктів туристичної сфери, що дозволить залучити нових клієнтів та розширити напрями діяльності страховика. Крім того на нашу думку, необхідно розширити канали збуту туристичного страхування через агентську та брокерську мережу та запуснути сезонну рекламу у соціальних мережах.

В цілому, систему заходів із удосконалення туристичного страхування доцільно впроваджувати одразу на двох рівнях: на рівні страховиків та на рівні держави (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Система заходів для підвищення рівня туристичного страхування в Україні

Рівень	Заходи
Рівень страхової компанії	<ul style="list-style-type: none"> – розширення асортименту туристичних страхових продуктів; – підвищення якості андеррайтингу у туристичному страхуванні; – застосування інноваційних технологій у галузі туристичного страхування; – встановлення доступних страхових тарифів; – спрощення системи врегулювання страхових випадків за туристичними страховими продуктами; – розширити рівень відповідальності страхових компаній та скоротити кількість винятків із туристичних страхових договорів; – вдосконалення механізмів управління туристичними ризиками; – розробити програми комплексного страхування туристичних ризиків; – збільшити кількість програм для страхування суб'єктів туристичного бізнесу.
Рівень держави	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення рівня страхової культури; – запровадження обов'язкової перевірки туристичного страхування при перетині державного кордону; – посилення контролю за діяльністю суб'єктів туристичної сфери; – спрощення процедури перестраховування туристичних ризиків в іноземних перестраховиків; – врегулювання переліку обов'язкових видів страхування у туристичній сфері та його закріплення на законодавчому рівні; – створити Фонд страхування професійної відповідальності туроператорів, що сприятиме зниженню рівня страхового шахрайства; – виокремити туристичне страхування в окремий клас страхування, що значно спростить контроль та регулювання такого виду страхування.

Джерело: систематизовано та доповнено автором

Практичне впровадження системи заходів підвищення рівня туристичного страхування доцільно проводити синхронно як на державному так і на рівні страхових компаній. Такий взаємний вплив дозволить підвищити якість туристичного страхування та сприятиме розвитку як туристичного, так і страхового ринків країни в цілому.

Висновки

У першому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано погляди науковців на сутність поняття «туристичне страхування», визначено його особливості та суб'єкти страхових відносин. Систематизовано види туристичного страхування за різними класифікаційними ознаками. У роботі розглянуто ризики туристичного страхування та систематизовано методи їх оцінки.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано сучасний стан вітчизняного ринку туристичного страхування. Визначено, що реалії сьогодення ставять перед страховим ринком низку викликів та обмежень та призвели до скорочення як кількості страхувальників так і кількості страховиків. Також значних змін зазнала і структура страхових послуг. Зокрема, суттєвих змін зазнав ринок туристичного страхування. В період жорстких карантинних обмежень, спричинених коронавірусною інфекцією він майже зовсім зупинився, були закриті кордони багатьох країн, туристичні потоки скоротилися до мінімуму. Після відміни ковідних обмежень на вітчизняний ринок туристичного страхування чекали нові виклики спричинені війною. Оскільки туристичне страхування покриває ризики нещасного випадку та ризики хвороби, та не виділено у окрему галузь на рівні держави, у роботі проаналізовано основні показники діяльності вітчизняних страхових компаній за страхуванням від нещасних випадків та медичним страхуванням (ризики хвороби) протягом 2021-2023 років. Також у роботі проаналізовано фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» за 2021-2023 роки.

Страхова компанія розпочинала свою роботу на теренах України у 2007 році під назвою «АХА Страхування» та була утворена шляхом придбання двох вітчизняних страховиків, а саме: СК «ВЕСКО» СК «Український Страховий Альянс» та входила до міжнародної страхової групи АХА. У 2018 році керівництвом страхової групи АХА було прийняте рішення про вихід з

українського страхового ринку та продаж акцій канадська компанія Fairfax Financial Holding. Страхова компанія продовжували роботу на страховому ринку і у 2019 році отримала нову назву Приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «АРКС».

Проаналізувавши активи та капітал страхової компанії відмітимо, що ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» не зважаючи на нові виклики та складну економічну ситуацію продовжує функціонувати та виконувати взяті на себе страхові зобов'язання. Страхова компанія протягом аналізованого періоду залишається прибутковою, зміцнює фінансову стійкість та підвищує рівень конкурентоспроможності.

ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» є активним учасником ринку туристичного страхування, яка пропонує туристам наступні види страхових продуктів, а саме: туристичне страхування онлайн, страхування для країни Шенгенської угоди та туристичне страхування для активних туристів.

Розмір страхового платіжу за туристичним страхуванням встановлюється щодо конкретної програми страхування та з врахуванням об'єктивних чинників, що суттєво впливають на ступінь страхового ризику, а саме: тривалість перебування, розмір страхової суми, географічна та кліматична зони країни виїзду, санітарно-епідеміологічна ситуація та політико-економічний стан в конкретній країні, вік застрахованої особи, мета та строк виїзду, тощо).

ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» при визначенні розміру страхового платежу може використовувати як підвищувальні так і понижуючі коефіцієнти (0,5 – 1,5) до базових страхових тарифів. Франшиза за програмою «туристичне страхування для активних туристів» не застосовується.

За даними журналу Форіншурер ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» у 2021 році посідала 8 місце за обсягами туристичного страхування. У 2022 році страхова компанія покращила позиції піднявшись з 8 місця до 6 місця . У 2023 році страхова компанія зайняла 4 місце у рейтингу за туристичним страхуванням, що свідчить про значний рівень конкурентоспроможності туристичних страхових продуктів страхової компанії, високий рівень довіри до неї страхувальників та оптимальний рівень страхових тарифів.

Проаналізувавши діяльності ПрАТ «Страхова компанія «АРКС» на ринку туристичного страхування відмітимо, що для подальшого нарощення конкурентних переваг страховика та зміцнення ринкових позицій доцільно розширити асортимент страхових продуктів, зокрема запропонувати комплексні страхові програми, скоротити кількість винятків з договорів туристичного страхування та розробити страхові продукти націлені на страхування фінансових ризиків туристів. Також доцільно розширити асортимент страхових продуктів продуктами для суб'єктів туристичної сфери, що дозволить залучити нових клієнтів та розширити напрями діяльності страховика. Крім того на нашу думку, необхідно розширити канали збуту туристичного страхування через агентську та брокерську мережу та запуснути сезонну рекламу у соціальних мережах.

В цілому, систему заходів із удосконалення туристичного страхування доцільно впроваджувати одразу на двох рівнях: на рівні страховиків та на рівні держави.

Список використаних джерел

1. Абрамітова Д.Р. Міжнародне регулювання страхування на світовому туристичному ринку / Д.Р. Абрамітова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Вип. 3 – С. 5–13.
2. Абрамітова Д.Р. Науково-методичний підхід до оцінки рівня інтеграції страхового і туристичного ринків / Д.Р. Абрамітова // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 3. – С. 44-48.
3. Бодня А. В. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / А. В. Бодня, М. А. Іванченко, О. Б. Пономарьова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №5. – С. 814–817.
4. Бондаренко П.В. Тенденції розвитку ринку туристичного страхування в Україні / П.В. Бондаренко, Н.М. Сташкевич, В.Г. Бондаренко// Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – Випуск 4 (21). – С. 471-479
5. Вовк В. Страховий ринок України у період дії воєнного стану: фінансовий та маркетинговий аспекти / В. Вовк, Ю. Жежерун, В. Костогриз // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2023 . – Вип 3 (35). С.119–131.
6. Вовк Ю.Я. Особливості страхування та ризику пасажирських перевезень в системі готельно-ресторанного та туристичного бізнесу / Ю.Я. Вовк, І.П. Вовк, В.А. Крайничин // Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 16 листопада 2018 року). – Кривий Ріг, 2018. – 195 с. – С. 42-44.
7. Гаталяк О. М. Особливості страхування в туризмі/ О. М. Гаталяк, І. Г. Пандяк// Наукові вісті Інституту менеджменту та економіки «Галицька академія».– 2005. – №1 (7). – С. 75 – 81.
8. Гаталяк О. М. Страхування у туризмі: навч. посібн. /О. М. Гаталяк, В. В. Стецький. – Львів: ЛНУ ім. Ів. Франка, 2020. – 114 с.

9. Грабчук О. М. Особливості розвитку страхування туризму в Україні / О. М. Грабчук // Інвестиції: 24 практика та досвід. – 2015. – № 7. – С. 1–5.
10. Дадак О. О. Страхування туристичної діяльності в Україні / О.О. Дадак, М.М. Дорош-Кізим, Р.С. Грабовський, Р.П.Дудяк // Науковий вісник ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького. – Серія: Економічні науки. – 2019. – Т. 21. – №92. – С. 115-119.
11. Єрмаченко В. Є. Проблеми та перспективи розвитку ринку туристичних послуг / В.Є. Єрмаченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 62-64.
12. Житар М. О. Оцінка функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації / М.О. Житар // Інфраструктура ринку. – 2020. – № 41. – С. 261–266.
13. Житар М. Тенденції розвитку страхового ринку в Україні в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] / М. Житар // Економіка та суспільство. – 2024. – Вип. 61. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3733/3655>
14. Жукович І. А. Інновації в туризмі: основні теоретичні та практичні аспекти / І.А. Жукович // Наука та наукознавство. – 2017. – № 2. – С. 69-81.
15. Журнал про страхування «Форіншурер». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com>
16. Зайцева В. М. Шляхи вдосконалення систем страхування в туризмі / В. М. Зайцева // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №10. – С. 335–338
17. Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n149>
18. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#n226>
19. Камінська О. Сучасні тенденції розвитку асистансу на страховому ринку України / О. Камінська // Схід. – 2016. – № 1(141). – С. 17–21.

20. Кучай О.В. Особливості страхування в сучасному міжнародному туристичному бізнесі [Електронний ресурс] / О.В. Кучай // Економіка та суспільство. – 2021. – Вип.30. – Режим доступу: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/651>.

21. Марків Г. Засади функціонування ринку страхування в туризмі / Г. Марків, Й. Гурал-Пулрола // Вісник Львівського національного аграрного університету: Економіка АПК. – 2020. – № 27. – С. 146–152

22. Марценюк-Розарьонова О.В. Стан, проблеми та перспективи розвитку страхування туристів в Україні [Електронний ресурс]/ О.В. Марценюк-Розарьонова, В.М. Нечипорук // Ефективна економіка. – 2018. – № 11. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/59.pdf

23. Маршук Л. Виклики страхового ринку в Україні / Л. Маршук, Є. Поплавська // Сучасна інженерія та інноваційні технології. – 2022. – №2 (21-02). – С.26-29

24. Михайлова Н.В. Особливості страхування відповідальності в туристичному бізнесі / Н.В. Михайлова, В.В. Карцева // Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. – 2014. – Вип. 5.2(101). – С. 57–60

25. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

26. Офіційний сайт Приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «АРКС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arx.com.ua>

27. Полуляхова О.О. Теоретичні аспекти дослідження послуг зі страхування туристичної діяльності / О.О. Полуляхова // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2015. – № 4. – С. 21-25.

28. Пономарьова О.Б. Роль страхування у сфері міжнародного туризму / О.Б. Пономарьова, А.О. Марченко, В.Ю. Романько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип.23. – С.528-530

29. Рібун Н. В. Особливості ринку страхування у сфері туризму / Н.В. Рібун // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2014. – Вип. 24.2. – С. 274–281.

30. Січка І.І. Аналіз особливостей та розвитку туристичного ринку України / І.І. Січка // Економіка та суспільство. – 2016. – №7. – С. 158 – 162.

31. Супрун А. А. Впровадження страхування туристичного, готельного і ресторанного бізнесу як фактор підвищення фінансової надійності страхових компаній / А.А. Супрун // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. – 2013. – № 2. – С. 79-85.

32. Турпак Т.Г. Страхування як метод запобігання банкрутству суб'єктів туристичної діяльності / Т.Г. Турпак, Н.П. Левковець, С.А. Наконечна // Проблеми системного підходу в економіці. – 2021. – Вип. 4 (84). – С. 83-88

33. Удуд І. Р. Ризики діяльності та шляхи запобігання банкрутству туристичних підприємств / І. Р. Удуд // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – №2 (74). – С. 120–125.

34. Фінансова звітність ПрАТ «АРКС» за 2021 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ПрАТ «АРКС». – Режим доступу : <https://arx.com.ua/uploads/267/ARX-Insurance-IFRS-2021.pdf>

35. Фінансова звітність ПрАТ «АРКС» за 2022 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ПрАТ «АРКС». – Режим доступу : https://arx.com.ua/uploads/303/ARX-Insurance_FS_2022.pdf

36. Фінансова звітність ПрАТ «АРКС» за 2023 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ПрАТ «АРКС». – Режим доступу: https://arx.com.ua/uploads/405/S0100214_F2_Zvit_pro_finansovi_rezultaty_v_tysiac_hakh.pdf

37. Цимбалюк Ю. А. Особливості страхування ризиків готельно-ресторанного бізнесу в Україні / Ю.А. Цимбалюк // Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку: збірник матеріалів Всеук. наук.-прак. інт.-конф. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. – С. 192-194.

38. Чвертко Л. А. Стан та проблеми розвитку туристичного страхування в Україні / Л.А. Чвертко, О.А. Вінницька, Т.О. Корнієнко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2020. – Вип. 16. – Т. 1. – С.58-67.

39. Чвертко Л. А. Страхування туристичних ризиків: проблеми теорії та практики / Л.А. Чвертко, Т.А. Демченко // Економічні горизонти. – 2018. – № 1(4). – С. 67–75.

40. Шевчук О.О. Методи оцінювання ризиків у страховій діяльності / О.О. Шевчук, М.І. Гулик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – Вип. 26.2. – С. 291-299

41. Шишпанова Н. О. Страхування як напрям гарантування економічної безпеки туристичного бізнесу / Н.О. Шишпанова // Modern Economics. – 2022. – № 32(2022). – С. 98-103.

42. Яременко С.С. Визначення особливостей поведінки споживачів туристичного підприємства за результатами стратегічного аналізу [Електронний ресурс] / С.С. Яременко, М.В. Задоя, Ю.П. Каппес // Ефективна економіка. – 2019. № 7. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7193>

Додатки